

Roslings poäng var att framgångar ger lärdomar

Dagens Nyheter den 1 februari 2019

Konstaterandet att världen har blivit bättre innebär inte att vi ska luta oss tillbaka. Att förstå framstegen är en grund för att ta sig an de problem som finns kvar.

Det optimistiska budskapet från Hans Rosling och hans medarbetare har fått utstå en hel del kritik på sistone. Budskapet som kommunicerats i Hans Roslings föreläsningar, på sajten gapminder.org och i boken "Factfulness", är att världen i många avseenden har blivit avsevärt bättre och att samhällsdebatten måste utgå från fakta. Kritiken låter sig emellertid inte sammanfattas lika kärnfullt.

En del har varit plump, som när sociologen Roland Paulsen (möjligen som lustifikation) framhöll att Roslings egen forskning bland annat rörde risker vid konsumtion av rotfrukten kassava. Det gick inte många minuter innan jag på Twitter - detta utskälda forum! - hade lärt mig att kassava utgör en stor del av kosten i många fattiga länder och att felaktig tillagning kan frigöra cyanid med blindhet, förlamning eller värre som konsekvens.

Det finns dock kritik som förtjänar att diskuteras mer ingående. Dit hör exempelvis Paulsens påstående att Rosling "konsekvent valde att tona ned" nationella ojämlikheter. En annan intressant tanke (framförd av exempelvis Åsa Linderborg i Aftonbladet) är att budskapet om att världen blir bättre är farligt, då det riskerar att leda till att människor slår sig till ro i tron att den tekniska utvecklingen löser våra problem.

I synnerhet är många oroliga för att Rosling inte tog klimatfrågan på tillräckligt allvar och att förbättringarna i världen kommit till priset av ökade utsläpp av växthusgaser.

Ojämlikheten först. Det är sant att ett av de diagram Hans Rosling är känd för visar landsgenomsnitt för inkomst och livslängd, befolkningsstorlek och utveckling över tiden. Den som bara ser detta utan att tänka på att det finns spridning runt ett genomsnitt riskerar att få en skev bild.

Det stämmer dock inte att Rosling konsekvent tonade ned nationella ojämlikheter. Det i min mening kanske bästa diagrammet på Gapminder visar just inkomstojämlikhet både inom och mellan världens länder. Här syns det att inkomstspridningen i världen som helhet faktiskt har minskat samtidigt som skillnaderna inom de flesta länder har ökat.

Paulsen diskuterar ingående utvecklingen i USA. Utvecklingen där är bekymmersam då den ökade genomsnittsinkomsten till stor del tycks förklaras av att redan höga inkomster har ökat ytterligare. Till saken hör dock att USA inte är representativt, vare sig för världen i stort eller ens för rika länder i västvärlden.

I exempelvis Sverige har tillväxten varit jämnare fördelad och även för den fattigaste femtedelen av den svenska inkomstfördelningen har den reala disponibla inkomsten växt med ungefär en tredjedel sedan 2000, medan de högsta inkomsterna växt med ungefär 60 procent. Ökad ojämlikhet i

västvärlden beror oftast på att både rika och fattiga får det bättre, men i olika takt. Globalt sett är trenden ännu bättre, så tillvida att i de flesta länder med extremt stora inkomstklyftor har inkomstjämligheten faktiskt minskat de senaste decennierna.

Över till idén att Roslings tankegångar är farliga då de riskerar att leda till att vi slår oss till ro. Det är ett argument jag själv ofta stött på i sammanhang där utvecklingen i världen diskuterats. Däremot har jag aldrig läst eller hört någon argumentera för att slutsatsen av den upplyftande statistiken om världens utveckling är att vi kan slå oss till ro. Trots att ingen säger det, kan så klart tänkas att passivitet skulle kunna bli en olycklig konsekvens av Roslings budskap.

Det finns därför goda skäl att vara tydlig: Poängen med att erkänna och sprida den kunskap vi har om på vilka sätt världen blivit bättre, är inte att vi ska kunna slå oss till ro. Poängen är att vi ska kunna dra lärdom av våra framgångar för att bekämpa de problem som finns där utvecklingen inte går åt rätt håll.

Tror vi att framgångarna bara beror på att vi upptäckt och slösat med fossila energikällor riskerar vi att ställa till det för oss själva. Många av framgångarna som framhålls i "Factfulness" rör sättet på vilket samhället är organiserat (demokrati och kvinnlig rösträtt, minskat slaveri och minskat användande av dödsstraff), andra rör ökad hänsyn till naturen (mer skyddad natur i reservat och nationalparker) och ytterligare andra framsteg rör ny miljövänligare teknik (blyfri bensin, billigare och effektivare solkraft).

Finns det en röd tråd som löper genom dessa och andra framsteg som mänskligheten gjort, är det att människor blivit bättre på att samarbeta med varandra, inte bara i små grupper eller inom familjen. Institutionella framgångar såsom rättsstaten, demokratin och äganderätten strukturerar den mänskliga tillvaron för allt fler så att samarbete möjliggörs även i stor skala och även med människor vi varken känner personligen eller är släkt med. Även tekniska framsteg som ofta tillskrivs enskilda uppfinnarhjärtar är nästan alltid resultatet av många människors lyckade samarbete.

För att kunna värna och utveckla de institutioner som främjar mänskligt samarbete, måste vi förstå deras betydelse. Då är det viktigt att lära av sina misstag, men minst lika viktigt att lära av det som blivit bättre.

Andreas Bergh